

«Nus na dictain nagins plects»: Daniel Telli, manader Lingua da la Lia Rumantscha.

FOTO LIA RUMANTSCHA

«La ‘mascrina’ ma plascha il meglier»

Intervista cun Daniel Telli, manader Lingua tar la Lia Rumantscha

DA DAVID TRUTTMANN/FMR

■ **Var dus mais cuzza ussa la crisa da corona. Quella influenzescha noss mintgadi ed infiltrescha era nossa lingua cun novs plects. Ma co èsi ussa propi da dir per rumantsch: il coronavirus u il virus da corona?** In discurs cun Daniel Telli, il manader Lingua da la Lia Rumantscha, davart gusts persunals, il biro a chasa e las «mascrinas».

FMR: L'entschatta da la crisa hai dà discussiuns co numnar il virus. Per sclerir direct – co èsi da scriver e dir: il coronavirus u il virus da corona?

Daniel Telli: Jau prendess il coronavirus. En quel connex avain nus fatg retschertgas tar las autras linguas neolatinas, en las gasettas actualas en Frantscha, Italia, Spagna e perfin en Rumania. Tuts dovrin il medem pled: coronavirus. Ed er ils posts da translaziun da la Confederaziun e dal chantun han duvrà da

bel principi quel pled. I dat in connex tranter il num dal virus e l'abbreviazion dal num da la malsogna ch'el chaschuna: CO-

VID-19. Però gea, igl ha schon dà reacziuns che tenor sentiment rumantsch saja bain da dir «virus da corona». Ma jau crai che «coronavirus» funcziunia per rumantsch, ch'el vegnia duvrà il pli savens e ch'el saja er acceptà en general.

Il «coronavirus» è acceptà en general

Ensemen cun il virus èn era auters plects vegnids pli frequents questas emnas, per gronda part plects englais. Co èsi ussa da dir per rumantsch al «homeoffice»?

Qua dain nus en ils pledaris – surtut en il Pledari Grond – duas propostas: «biro a chasa» u alura restar tar il pled englais «homeoffice». Quel è uschè frequent en noss mintgadi, magari era

duvrà cun ina tscherta ironia. Però jau persunalmain preferiss «biro a chasa» perquai ch'el è transparent e descriva bain per tge ch'i va. Era la «lavor a distanza» po funcziunar.

Il franzos dovra per il «homeoffice» il bel pled «télétravail». Quai fiss bain er in'alternativa rumantscha?

Il pled «telelavor» è perfin endatà en il Pledari Grond. Quai era stada ina proposta dad in'utilisadra dal pledari. Jau hai però mes dubi sche quel pled possa sa derasar. El n'è betg propi transparent immediat. E surtut essan nus forse influenzads en quest cas pli ferm dal concept dal «homeoffice» – ed uschia è la translaziun directa en rumantsch pli evidenta: «biro a chasa».

Co èsi cun il «homeschooling». scola a distanza?

Gea, jau schess. U alura fiss era pussaivla la varianta «scola a chasa». Tuttas dus propostas èn fitg transparentas. La versiun englaisa duvrass jau en general mo sch'i manca ina buna alternativa rumantscha.

Co numnar «contact tracing»?

Ed èsi adina simpel da chattar ina soluziun?

Betg adina. Dacurt hai jau p. ex. survegnì ina glista dal post da translaziun da la Confederaziun. Ina tematica fitg actuala è uss il «contact tracing». Co numnar quai per rumantsch? Tenor la glista fissi da dir «inquisiziun dals contacts». Quai na ma persvada betg. Alura ponderesch jau per tge ch'i va insumma: I va tenor mai per reconstruir ils contacts che las persunas han gi. Tgi ha gi contact cun tgi? E perquai hai jau fatg la cuntraproposta da duvra la «reconstrucziun dals contacts». La reacziun è stada positiva.

Quai vul dir ch'era la Confederaziun fu direct propostas?

Gea, Confederaziun e chantun han gea da scriver detg spert diversas infurmezziuns era per rumantsch e ston chattar perquai las denominaziuns correspundentas. Els han era sez posts linguistics e responsabels per la terminologia. Per dir simpel: glied che stgaffescha plects. Quels dattan a nus alura lur glossaris cun plects novs, ils quals nus resguardain ed endatoin en ils pledaris. Però sco en quest cas dal «contact tracing» fatsch jau magari ina cuntraproposta.

Damai betg mintga pled na survegn la benedicziun dal post linguistic da la Lia Rumantscha?

Quai n'è gea er betg noss'incumbensa. Nus rinnain ils neologismes. Nus «creain» bain era sez plects, però mo en connex cun translaziuns che nus fashain e sche nus vegnin dumandads. Dumondas vegnan savens da schurnalistas e schurnalists che dovrin detg urgent in u l'auter pled.

«Protegiabucca» regorda mai al hockey

In tema fitg actual èn las mascras. Era là dessi ensaiez pliras variantas: mascras, protegiabucca u buccarel?

Il meglier plascha a mai persunalmain la «mascrina» – per la «Atemmaske». Ma quai è mes gust persunal. En quest cas èsi era dependent da l'agen idiom. Il «protegiabucca» regorda mai plitost al hockey e betg a mascras da protecziun. Probablmain vegn duvrà il pli savens la mascras, quai è il pled il pli simpel, neutral ed enconuscent.

Med da dischinfectar u dischinfecant?

Tuts dus pussaivels. Dischinfecant ma para pli elegant, senza questa preposiziun «da» ch'è uschè frequenta en rumantsch. Igl è bain bel da duvra ina giada ina varianta cumpacta.

Il «lockdown» – translatar u laschar star?

(ri) Quel pled hai jau guardà suenter avant tschintg minutas, en vista a quest'intervista! Jau persunalmain schess «scumond da sortir», bain savend ch'il «lockdown» ha gist en la situaziun actuala in'otra connotaziun semantica. Il pledari online cuntegna tuttas duas variantas, quella rumantscha e quella englaisa.

Prender ils plects che plaschan

Nua fai insumma senn da tschertgar ina versiun rumantscha e nua èsi meglier da restar tar il pled ester, sco p. ex. tar il «computer»?

Quai è ina greva dumonda. Nus na dictain nagins plects. Per la tscherna finala e la derasaziun dals plects procura la glied, las pledadras ed ils pledaders rumantschs. Per gist restar tar l'exempl dal «computer»: Quel è gia talmain derasà en noss mintgadi ch'i fa pauc senn da vegnir cun «quintader», sco en tudestg «der Rechner». Ed er il concept dal «computer» è uschè francà en noss mintgadi ch'i fiss grev da vegnir cun insatge auter. Nus dal post linguistic da la Lia Rumantscha pudain far propostas e porscher variantas duvrablas. A la fin po gea mintgin prender ils plects che plaschan e cun ils quals el vegn chapì il meglier.

Ed il post linguistic da la Lia Rumantscha fa questas emnas «biro a chasa»?

Gea, tuts fan lavor a distanza, cun conferenzas da video, telefons e tut il program. Dapi ils 16 da mars n'hai jau betg pli inscuntrà mias collegas da lavor.